

Posudek vedoucí diplomní práce

Bc. Dina Obeidová: Vyjednávání „Západu“ v každodennosti libanonské rodiny. Katedra Obecné antropologie FHS UK, Praha 2012. 77 stran.

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Markéta Vaňková

Předkládaná diplomní práce Diny Obeidové si klade za cíl prostřednictvím autoetnografie vybádat a popsat způsoby, jakými je v libanonské rodině se zkušeností transnacionálních vazeb, konstruován význam toho, co je to „Západ“ (s. 10). Autorka práce je navíc sama členkou studované rodiny. Protože v průběhu svého výzkumu zjistila, že „Západ“ zpřítomňuje v danou chvíli pro zkoumaný terén velice intenzivně ona sama, zaměřila se na to, s jakými očekáváními, představami, předsudky, morálními nároky, reakcemi na své jednání atd. se v pozici představitelky „Západu“ setkávala a jak tyto mohou vypovídat o vyjednávání obsahu této kategorie.

Úvodní stránky práce jsou věnovány popisu terénu a metodologických i etických otázek spojených s výzkumem. Zde bych rozhodně vyzdvihla reflexivní pojetí textu, v němž Dina Obeidová promýšlí úskalí i přednosti výzkumu vlastní rodiny, která je velice kulturně odlišná a v níž se ocitla v paradoxní roli insidera i cizince zároveň. Oscilace mezi uvědomovaným „nedorozuměním a porozuměním jinému“ (kap. 2.5.) vytváří inspirativní rámec celého textu práce. Na druhou stranu bych vytkla místy poněkud nedostatečnou oporu v literatuře – vždyť například metodologická kapitola 2.1. neobsahuje jediný odkaz.

V teoretické části se Dina Obeidová vyrovnává s koncepty orientalismu a okcidentalismu a rovněž s teorií transnacionalismu, která sice není v její práci klíčová, nicméně pro porozumění zkoumané sociální realitě je rozhodně nepostradatelná. Přesto vnímám kapitolu o transnacionalismu jako zbytečně rozsáhlou, vzhledem k tomu, kolik z uvedené teorie je dále použito v analýze. Studentka se též vymezuje vůči teoretickým konceptům, které jsou se zkoumáním islámských společností často spojovány, s nimiž však sama pracovat nehodlá (například aplikace segmentární teorie, s. 14).

Následuje analytická část, shrnující poznatky z terénního výzkumu. Nejprve je detailně představeno místo výzkumu (město Qalamoun) a zkoumaná rodina, následuje popis života v Qalamounu, který plynule přechází do vlastního představení výsledků výzkumu. Klíčové je zjištění, že vyjednávání toho, co je „Západ“, se děje v dialektické interakci obrazů domova a ciziny, přičemž propojení těchto obrazů do jednoho celku a udržování jejich rovnováhy se děje prostřednictvím každodenní komunikace všech členů rodiny, místních i těch, kteří žijí v zahraničí (s. 63). Mám za to, že se Dině podařilo o mnoho lépe a detailněji popsat obraz domova než ciziny, která je vykreslena poněkud zkratkovitě. Přesto autorka zachycuje nejdůležitější rysy toho, co znamená pro zkoumanou rodinu „Západ“ – svět ekonomicky úspěšný, ovšem amorální, nevyzpytatelný, prospěchářský (s. 67). Nejvíce však autorka zdůrazňuje poznání, že k „Západu“ mají její informátoři bytostně ambivalentní vztah (s. 68), související zřejmě především s tím, jak usilovně se snaží uzavřít všem informacím a vlivům, které nejsou „místní“, a to dokonce do té míry, že ani v konfrontaci s vracejícími se migranty se „o životě „tam“ nemluví, naopak se opakovaně zdůrazňují klady života „tady“.“ (s. 69).

Celkově je třeba konstatovat, že analytická část působí dojmem nedotaženosti – ne vždy je argumentačně propracovaná, někdy postrádáme data, o která se autorčiny úvahy opírají. Spatřuji zde

značný potenciál, který bohužel nebyl zcela využit. Když se Dina Obeidová dostává k vlastní analýze a snaží se nastínit, jak je obraz „Západu“ konstruován, není místy jasné, zda témata, předměty či jednání, která v textu se „Západem“ spojuje a o která opírá své závěry, chápou jako „západní“ její informátoři (a v jakém smyslu), nebo spíše ona sama (např. „západní materiální kultura“, do které řadí romantické filmy, Harry Pottera, Pepsi arabia, McDonald's na s. 61 – 62).

Pokud bych měla shrnout svůj dojem z celé práce, řekla bych s trochou nadsázky, že je více o „Orientu“ Diny Obeidové než o „Západu“ rodiny Obeidů v Qalamounu (především v Závěru práce je toto silně patrné). Přesto se autorce podařilo probádat to, co si předsevzala, byť o něco stručněji, než by čtenář očekával. Zároveň však chci zdůraznit, že Dina Obeidová byla odvážná ve volbě své metody, když svou práci pojala jako autoetnografii, což je přístup v českém kontextu poměrně ojedinělý. Toto rozhodnutí s sebou nese pochopitelně velké možnosti, ovšem i jistá rizika. V případě Diny Obeidové bylo jednoznačnou předností tohoto přístupu to, že mohla plně využít svůj styl psaní, který má místy opravdu blízko k nejlepším etnografickým textům. Nejde ani tak o jazyk, jako spíše o schopnost „hustého popisu“ v geertzovské tradici, který pochopitelně souvisí s tím, jak se (auto)výzkumník pohybuje v terénu a jak je schopen jej vidět a vnímat - jak velký má cit pro detaily, jakou empatii, otevřenost, nakolik je mu vlastní reflexivita atd. V tom všem je dle mého názoru Dina nadmíru zdatná, či spíše nadaná. V tomto ohledu je její práce excelentní.

Dina se bohužel nevyhnula rizikům, která autoetnografie přináší. Asi největším problémem je nerozpracovanost analytické části práce, která zůstává mnohdy spíše na povrchu, resp. na místo analýzy se setkáváme se sice přesvědčivým, nicméně „pouze“ popisem. Ani autoetnografie však nemůže zůstat u čistě subjektivního zaznamenávání – i tento metodologicko-epistemologický přístup by měl vposled směřovat k určité interpretaci sociální reality, jíž je výzkumník součástí. Materiál, v terénu sebraný, tak zůstává zčásti nevyužit - z řady důvodů, mezi nimiž má jistě své místo i velké vypětí z realizace výzkumu v kulturně odlišném prostředí a zároveň ve vlastní rodině.

Celkové hodnocení práce vychází z již uvedeného. Práci doporučuji k obhajobě a vzhledem k uvedeným výtkám navrhuji hodnocení velmi dobře.

V Brandýse nad Labem, 13.6.2012

Markéta Vaňková